

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова
проф. Торбін Г. М.

« 3 » грудня 2020 р.

ВИСНОВОК

засідання структурного підрозділу
кафедри ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології
факультету спеціальної та інклюзивної освіти
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
від 24 грудня 2020 року (Витяг з протоколу № 9),
для проведення фахового семінару з попереднього захисту дисертації
Бочкова Павла Миколайовича на тему:
«Корекція функції рівноваги у дошкільників з порушеннями
опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання»,
поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта»
(13.00.03 – корекційна педагогіка)
Науковий керівник – доктор педагогічних наук Мога М. Д.

1. ПРИСУТНІ:

Викладачі: завідувач кафедри, канд. пед. наук, доцент
Заплатинська А. Б., д. пед. наук, професор Шевцов А. Г., д. пед. наук, проф.
Глоба О. П., канд. пед. наук, ст. викладач Родненко М. Є., викладач
Авраменко І. В., викладач Черненко Т. В.

Докторанти: Бєседа В. В., Никоненко Н. В.

Аспірант: Кантаржи В. К.

Запрошені: кандидат психологічних наук, доцент, заступник декана
ФСІО з наукової роботи Афузова Г. В., доктор педагогічних наук Мога М. Д.,
доктор педагогічних наук, професор кафедри прикладної психології та
логопедії Бердянського державного педагогічного університету
Єфименко М. М.

Рецензенти: Затверджені на засіданні Вченої ради НПУ імені
М. П. Драгоманова (від 26.11.2020 протокол № 8) доктор педагогічних наук,
професор кафедри психокорекційної педагогіки факультету спеціальної та
інклюзивної освіти Національного педагогічного університету імені
М. П. Драгоманова Супрун М. О., кандидат педагогічних наук, професор
кафедри фізичної реабілітації Національного педагогічного університету імені
М. П. Драгоманова Путров С. Ю.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з наукової роботи
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова
_____ проф. Торбін Г. М.
« ___ » _____ 2020 р.

ВИСНОВОК

засідання структурного підрозділу
кафедри ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології
факультету спеціальної та інклюзивної освіти
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
від 24 грудня 2020 року (Витяг з протоколу № 9),
для проведення фахового семінару з попереднього захисту дисертації
Бочкова Павла Миколайовича на тему:
«Корекція функції рівноваги у дошкільників з порушеннями
опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання»,
поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта»
(13.00.03 – корекційна педагогіка)
Науковий керівник – доктор педагогічних наук Мога М. Д.

1. ПРИСУТНІ:

Викладачі: завідувач кафедри, канд. пед. наук, доцент Заплатинська А. Б., д. пед. наук, професор Шевцов А. Г., д. пед. наук, проф. Глоба О. П., канд. пед. наук, ст. викладач Родненко М. Є., викладач Авраменко І. В., викладач Черненко Т. В.

Докторанти: Бєседа В.В, Никоненко Н. В.

Аспірант: Кантаржи В. К.

Запрошені: кандидат психологічних наук, доцент, заступник декана ФСІО з наукової роботи Афузова Г. В., доктор педагогічних наук Мога М. Д., доктор педагогічних наук, професор кафедри прикладної психології та логопедії Бердянського державного педагогічного університету Єфименко М. М.

Рецензенти: Затверджені на засіданні Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова (від 26.11.2020 протокол № 8) доктор педагогічних наук, професор кафедри психокорекційної педагогіки факультету спеціальної та інклюзивної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова Супрун М. О, кандидат педагогічних наук, професор кафедри фізичної реабілітації Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова Путров С. Ю.

2. СЛУХАЛИ: висновок рецензентів доктора педагогічних наук, професора Супруна М. О., кандидата педагогічних наук Путрова С. Ю. про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Бочкова П. М. для проведення експертизи дисертації на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта» на тему «Корекція функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання». Науковий керівник – доктор педагогічних наук Мога М. Д.

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол №7 від 23 лютого 2017 р.), рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол №1 від 29 січня 2019 р.).

Дисертаційна робота пройшла перевірку за програмою UNICHECK, визначено 88,9 % оригінальності тексту.

2.1. Дисертант Бочков Павло Миколайович повідомив про основний зміст, концептуальні положення та наукові результати дисертаційної роботи.

Реформування загальної освітньої системи в Україні з орієнтацією на кращі європейські та світові моделі передбачає значне оновлення основних складових цієї системи на всіх її рівнях, починаючи з дошкілля. Саме дошкільний вік в педагогіці є найбільш важливим як в плані формування особистості дитини, так і за ефективністю корекції різних відхилень в її психофізичному розвитку. Вже давно доведено, що чим раніше розпочато розвивальну та коригуючу роботу, тим значнішими будуть кінцеві результати цього процесу. З огляду на це, реформування дошкільної ланки освіти є дуже актуальною і значущою проблемою сучасної педагогічної науки.

Особливої уваги потребують діти раннього та дошкільного віку з порушеннями психофізичного розвитку. У 2018 р. вийшов Закон України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (від 6.09.2018 9№2541-VIII). Було внесено зміни до Закону «Про дошкільну освіту», зокрема щодо організації інклюзивного навчання у закладах освіти. У вересні 2019 р. побачили світ інструктивно-методичні рекомендації «Щодо організації інклюзивного навчання у закладах освіти у 2019 – 2020 н. р.» (додаток до листа МОН України від 26.06.2019 р. №1/9-409). В ньому необхідними умовами повноцінного інклюзивного навчання визначено:

- визначення особливих потреб дитини;
- підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

- створення інклюзивного освітнього простору;
- надання освітніх, психолого-педагогічних та корекційно-розвиваючих послуг;

- забезпечення учнів спеціальними засобами корекції психофізичного розвитку;

- здійснення психолого-педагогічного супроводу дитини протягом усього періоду навчання із обов'язковим залученням батьків до освітнього процесу.

З огляду на це, особливої актуальності сьогодні набувають пошуки шляхів покращення умов отримання освітніх послуг дітьми дошкільного віку з різними порушеннями опорно-рухового апарату, включаючи недорозвинення або викривлення постуральних механізмів (які лежать в основі функціонування системи, що відповідає за збереження рівноваги тіла людини), що являють собою основу край важливої у цьому віці функції рівноваги.

Мета дослідження полягає у розробці та експериментальній апробації інноваційної методики корекції постуральних механізмів функції рівноваги у дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сучасний стан наукових досліджень проблем розвитку функції рівноваги у дітей і визначити теоретико-педагогічні основи її корекції у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання.

2. З'ясувати особливості функції рівноваги у дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату у порівнянні зі здоровими однолітками.

3. Розробити інноваційну методику розвитку функції рівноваги у зазначеного контингенту дітей засобами адаптивного фізичного виховання у вигляді комплексу форм, варіантів їх застосування, засобів, методів, методичних прийомів та необхідного предметно-просторового середовища.

4. Експериментально перевірити ефективність розробленої методики корекції функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату в умовах формувального педагогічного експерименту.

Об'єкт дослідження – адаптивне фізичне виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Предмет дослідження – інноваційна методика корекції функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання.

Дисертація присвячена проблемам корекції функції рівноваги у дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату, у яких спостерігається синдром постурального дефіциту.

Актуальність теми дисертації, що досліджується в цій роботі визначається наявністю невирішених суперечностей між:

- потребою в сучасній інноваційній системі розвитку та корекції функції рівноваги у дітей дошкільного віку з моторними порушеннями і недостатністю наукових досліджень щодо фундаменту для її створення;

- бажанням батьків надати дошкільникам з порушеннями ОРА можливості отримання доступної освіти разом зі здоровими однолітками і недостатністю методичних, організаційних та інших умов для його здійснення;

- потребою забезпечити педагогів ефективною методикою розвитку та корекції функції рівноваги у дітей дошкільного віку з порушеннями ОРА засобами адаптивного фізичного виховання і відсутністю науково обґрунтованих і практично апробованих методичних рекомендацій щодо вирішення цієї проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів:

Обґрунтовано науково-педагогічні основи та інноваційну методiku корекції функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання.

Сформульовано авторські методи розвитку і корекції стану функції рівноваги зазначеного контингенту дітей.

Побудовано робочу модель розвитку і корекції функції рівноваги у дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання.

Розроблено комплексну методiku діагностування стану функції рівноваги у дошкільників на основі поєднання можливостей медичних проб Ромберга, авторських тестів М. М. Єфименка та комп'ютерного дослідження за допомогою стабілометрії (стабілометричної платформи «Стабілан-01»).

Виявлено і охарактеризовано особливості функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату у порівнянні зі здоровими однолітками.

Розроблено алгоритм методики корекції функції рівноваги у дітей зазначеного контингенту на основі виявлення домінантного порушення в координації основних каналів постуральної системи апломбу (вестибулярного, зорового, пропріоцептивного, окуломоторного та подарного).

Практичне значення роботи полягає в тому, що розроблено та втілюється в практику дошкільної освіти авторська методика розвитку і корекції функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату, яка може використовуватись не тільки в спеціальних закладах (спеціалізованих закладах дошкільної освіти, центрах реабілітації, лікарнях, санаторіях тощо), а й у дитячих садочках комбінованого типу та розвивальних

дошкільних закладах з інклюзивною формою навчання. Це в значній мірі підвищує ефективність фізичного розвитку дітей і сприяє покращенню їх майбутньої соціальної адаптації.

Розроблена інноваційна комплексна методика педагогічного діагностування особливостей стану функції рівноваги у дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату дає можливість на практиці проводити більш об'єктивні дослідження цієї функції і загального стану фізичного розвитку дітей в цілому.

Запропоновано оригінальні комплекси коригуючих фізичних вправ для кожного з п'яти каналів постуральної системи апломбу, які позитивно зарекомендували себе на практиці. Це дає змогу педагогу більш ретельно планувати відповідні корекційні заходи, спираючись на можливості адаптивного фізичного виховання, і отримувати відчутний кінцевий корекційний результат.

Висновки дисертаційного дослідження:

1. З'ясовано ступінь вивчення комплексу проблем недорозвинення та викривлення функції рівноваги у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та її корекції засобами фізичного виховання. Ціла низка дослідників вже робила такі спроби протягом останніх десятиліть, проте слід відмітити, що вони у руслі зазначеної проблематики мають фрагментарний і недостатньо системний вигляд. Один напрям формують вельми специфічні медичні дослідження функції рівноваги у хворих осіб з органічною патологією центральної нервової системи або окремих сенсорних каналів постуральної системи апломбу. Інший напрям складається з педагогічних пошуків щодо розвитку функції рівноваги у фізичному вихованні та дитячому спорті відносно здорових дітей. Третій напрям формується дослідженнями можливостей адаптивного фізичного виховання в корекції функції рівноваги у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Відносно дітей дошкільного віку він представлений недостатньо повно і комплексно.

Підвищення ефективності корекції функції рівноваги у дітей вказаного контингенту вбачаємо у поєднанні можливостей медичної (клінічної) діагностики та реабілітації засобами комп'ютерних стабілографічних систем зворотнього зв'язку з ігровим педагогічним тестуванням та подальшою корекцією функції рівноваги засобами адаптивного фізичного виховання на основі театралізації рухово-ігрової діяльності.

2. Обґрунтовано теоретико-педагогічні основи корекції функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання, що дозволяє виділити основні її принципи: дуальний принцип (поєднання дисфункції тонічної активності і нестачі

контролю постуральних коливань; рух і фізичне скорочення м'язів з одного боку, поза і тонічне скорочення – з іншого; тактика стегна і тактика стопи; тонкі рухи і значні рухи; стійкість та інтеграція; зовнішні та внутрішні входи постуральної системи апломбу; детермінізм і трансформація; статична і динамічна моделі; верхній малий тип і нижній великий тип постурального контролю, принцип системності, принцип автономності, принцип інтеграції, синергетичний принцип, філогенетичний принцип, принцип адекватних збурень, принцип раннього початку.

3. За підсумками констатувального експерименту (2016, 2017 рр.) було з'ясовано особливості функції рівноваги у дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату у порівнянні зі здоровими однолітками. Результати проведення проб Ромберга-1 (2 і 3) виявили, що у відповідно 56,2% – 69,4% – 75% дітей з порушеннями ОРА вже на цій стадії дослідження виявилися проблеми зі збереженням стійкого положення тіла на опорі. У здорових однолітків лише 18,9% – 24,3% – 32,5% дітей показали наявні проблеми з рівновагою. За результатами ігрових педагогічних тестів М. М. Єфименка («Журавлик-1», «Журавлик-2», «Ну-мо, розвернись!»), також було виявлено погіршення показників функції рівноваги у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату по відношенню до здорових однолітків (відповідно у 47% – 54,3% – 44,2% проти 28,1% – 35,8% – 18,4%).

У тесті «Сліпа ходьба» лише 8,6% дітей з порушеннями ОРА виконали це завдання результативно і збили кеглю в необхідній точці маршруту. Діти з порушеннями ОРА рідко демонстрували прямолінійну траєкторію пересування – лише у 21,3% випадків, у той час коли їхні здорові однолітки показували прямолінійність руху у 48,5% спроб.

За допомогою тесту «По стежинці, по доріжці» було з'ясовано, що діти з порушеннями ОРА в середньому виконували це завдання на 2–5 секунд довше. Лише 14,6% з них пройшли по мотузці, жодного разу не сходячи з неї. Серед їхніх здорових однолітків таких спроб було зафіксовано у 38,7% випадків. Діти з порушеннями ОРА у 45,5% спроб продемонстрували схід з мотузки в середньому 3–7 разів, в той час, коли лише у 16,1% здорових дітей було зафіксовано подібні ознаки нестійкості. Під час виконання тесту діти з порушеннями ОРА демонстрували такі негативні емоційні та моторні реакції, як невпевненість у рухах по мотузці (48,4%), загальну психосоматичну напруженість (67,7%), неприродну повільність пересування (53,2%), варіативність амплітуди кроків (36,4%) та їхню аритмічність (43,0%).

Стабілографічне дослідження функції рівноваги у дітей на спеціальному комп'ютерному комплексі «Стабілан-01» виявило значну різницю у її якісних складових. Початкове зміщення центру тиску ЦТ у фронтальній (зліва –

направо) площині (X ср.), як і початкове зміщення ЦТ в сагітальному напрямку (вперед – назад) (Y ср.) у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату було дещо більшим, ніж у їхніх здорових однолітків. Величина девіації Q x (діапазону амплітуд) ЦТ у фронтальній площині, як і величину девіації Q y (діапазону амплітуд) ЦТ у сагітальній площині у дошкільників з порушеннями ОРА помітно збільшені по відношенню до відповідних показників у здорових однолітків.

Аналізуючи нормовану за часом довжину кривої статокінезіграми L (мм/с), простежуємо її збільшення у дошкільників з порушеннями ОРА на 15,4 – 20,1%, що лише додатково ілюструє достовірність попередніх показників неприродного збільшення радіусу відхилень у фронтальній та сагітальній площинах у результатах дітей цього контингенту.

Відповідне негативне збільшення нормованої за часом площини статокінезіграми S (кв.мм/с) попередньо простежуємо в результатах дошкільників з порушенням ОРА – їхня площина коливань ЦТ перебільшує аналогічні показники у здорових однолітків в середньому на 17,0 – 22,5%. Це додатково підтверджує, що у дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату постуральна система апломбу функціонує не так ефективно, як у їхніх здорових однолітків, витрачаючи на рішення необхідних постуральних завдань значно більше енергії, що є ознакою недосконалості роботи всієї системи збереження рівноваги.

4. Розроблено інноваційну авторську методику розвитку і корекції функції рівноваги у зазначеного контингенту дітей засобами адаптивного фізичного виховання, в основі якої лежить алгоритм послідовного стимулювання в заданій онтогенетичній послідовності усіх п'яти каналів постуральної системи апломбу (вестибулярного – зорового – пропріоцептивного – подарного – окулomotorного) та їхніх координаційних взаємодій: у вигляді комплексу форм, варіантів їх застосування, засобів, методів, методичних прийомів та необхідного предметно-просторового середовища.

5. Проведений у 2019 – 2020 рр. формувальний педагогічний експеримент передбачав втілення в роботу відповідних закладів дошкільної освіти та індивідуальну практику авторської методики розвитку та корекції функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату. За його підсумками у дітей експериментальних груп майже за всіма показниками було зафіксовано об'єктивне підвищення результатів, яке було підтверджено засобами математичної статистики ($P < 0,05$). У дітей із контрольних груп також мало місце поліпшення підсумкових результатів, але його об'єктивність не була підтверджена статистично ($P > 0,05$).

6. Говорячи про психічний стан дітей експериментальної і контрольної груп, слід зазначити, що у дітей з ЕГ показники психічного стану (рухова активність, ступінь залучення дітей в сумісну рухово-ігрову діяльність з однолітками, кількість позитивних комунікацій з однолітками, домінуючий емоційний стан дитини протягом активної фази дня) значно покращились і мали коректне статистичне підтвердження ($P < 0,05$). У дітей з КГ показники психічного стану також оптимізувались, але не так значно, як у дітей з експериментальної групи, і цей приріст не був підтверджений статистично ($P > 0,05$).

2.2. Запитання до дисертанта Бочкова П.М. та відповіді на них.

Афузова Г. В. У мене до Вас запитання: чи були проведені дослідження агресивності, конфліктності й емоційного стану дітей до початку Вашої роботи, чи був зроблений контрольний зріз?

Бочков П. М. Дякую за запитання. Так, йдучи назустріч попереднім побажанням шановного Шевцова А. Г. та інших колег кафедри (Заплатинської А. Б. та ін.) щодо посилення психолого-педагогічного аспекту нашого дослідження, ще до початку формувального експерименту більше року тому ми вирішили додатково, оскільки це не входило в перелік завдань дослідження, з'ясувати окремі особливості та зміни психічного стану дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату (проблемами з рівновагою) після експерименту. Для цього перед формувальним експериментом і після нього ми проаналізували такі критерії психічного стану дітей вказаного контингенту: загальну рухову активність (РА) протягом дня; ступінь залучення дітей у сумісну групову рухово-ігрову діяльність з однолітками (кількість ігор, в яких діти експериментальної групи взяли участь з однолітками по відношенню до загальної кількості ігор, що відбулися; тривалість сумісної рухово-ігрової діяльності); кількість продуктивних контактів з однолітками (які відбувались на фоні позитивних та/або нейтральних емоцій); домінуючий емоційний стан дітей протягом активних фаз дня (на заняттях з фізичної культури, на музичних заняттях, на ранковій та вечірній прогулянках). Ми фіксували отриманні методом відкритих та прихованих педагогічних спостережень дані у відповідних протоколах, які були нами додатково розроблені (зразки цих форм протоколів знаходяться у додатках до основного змісту дисертації). Таким чином, нами, зокрема, за четвертим критерієм досліджувався загальний домінуючий емоційний стан дітей. Спеціально дослідженням агресивності і конфліктності ми не займались.

Афузова Г. В. Яким чином розроблені та проведені Вами заняття вплинули на розвиток знань, вмінь та навичок з точки зору їх навчання. Яким чином ваша робота дотична до педагогіки?

Бочков П. М. Дякую за запитання. В меті та завданнях дисертації ми не планували дослідження пізнавального розвитку дітей вказаного контингенту. Наше дослідження присвячено розв'язанню проблем саме фізичного розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату на прикладі корекції функції рівноваги. Загальновідомо, що фізичний розвиток дітей є одним із провідних напрямів дошкільної педагогіки, що лежить в основі формування навчальних навичок через уміння розрізняти, визначати та контролювати положення тіла (загальну моторику) і формувати рухову діяльність, необхідну в навчальному процесі (дрібна моторика, контролю м'язів кисті руки, контролю дії в процесі малювання, ліплення, виконанні санітарно-гігієнічних навичок). Таким чином, наша робота показує міждисциплінарність педагогіки.

Заплатинська А. Б. У мене до Вас запитання: яку літературу Ви опрацьовували для підсилення педагогічної сторони вашого дослідження? Який відсоток сучасних джерел вами опрацьовано у підготовці роботи? Кого із авторів ви згадуєте у Вашому дослідженні, роботи котрих відзначають покращення пізнавальних процесів у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату через непрямий вплив фізичного розвитку?

Бочков П. М. Дякую за запитання. Але ми не займалися дослідженням пізнавальних процесів у зазначеного контингенту дітей – це не входило в перелік завдань нашої роботи. Говорячи про педагогічну літературу з питань фізичного розвитку (що є педагогічною складовою дослідження!) дітей дошкільного віку, то нами опрацьовувались роботи таких авторів: Т. Д. Азаренко, О. П. Аксьонова, О. Л. Богініч, Г. В. Беленька, Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко, М. М. Єфименко, Т. Ю. Круцевич, О. І. Курок, М. А. Машовець, О. В. Низьковська та ін. Дослідженню можливостей корекції рухових порушень у дітей з різними нозологіями присвятили свої роботи корекційні педагоги Б. В. Сермеєв, Б. Г. Шеремет, Н. А. Остапенко, Ю. В. Павлов, С. Б. Раку, В. В. Бобошко, М. О. Фідірко, О. В. Начинова, Б. Ф. Долинський та ін.

Пошуку шляхів підвищення ефективності корекційно спрямованого фізичного виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату присвятили свої роботи В. В. Беседа, О. П. Глоба, М. А. Гросс, Ю. А. Гросс, Н. Ф. Денисенко, М. М. Єфименко, О. В. Козирєва, М. Д. Мога, А. Г. Смолянинов, О. А. Холодов та ін.

Афузова Г. В. У Вас в жодному завданні не відображено педагогічну сторону корекції постуральних процесів та покращення пізнавальних процесів.

Бочков П. М. Дякую за запитання. Корекція функції рівноваги з метою покращення загального фізичного розвитку дітей сприяє вирішенню саме педагогічних завдань у загальному психофізичному розвитку дітей, бо фізичний розвиток є повноцінною (ведучою) складовою цього педагогічного процесу. Дослідження стану пізнавальних процесів не входило в перелік завдань дослідження.

Глоба О. П. У мене до Вас запитання: яким чином були організовані спеціальні корекційні заняття в режимі дня дошкільників, з якими ви працювали?

Бочков П. М. Дякую за запитання. Перш за все, ми спирались на офіційно прийняті у закладі дошкільної освіти форми фізичного виховання: ранкова гімнастика пробудження (в приміщенні або на вулиці), групові, малогрупові та індивідуальні заняття з фізичної культури (в приміщенні або на вулиці); кумедні фізкультурники, фізкультхвилинки, фізкультпаузи, фізкультурні розваги, фізкультурні корекційні етюди, рухово-ігрова активність на прогулянці, самостійна рухово-ігрова діяльність дітей тощо. В ці форми ми вводили необхідні комплекси корекційних вправ для покращення функції рівноваги у дітей, використовуючи відповідні спеціальні методи та розроблене нами предметне-просторове оточення (зокрема, фізкультурні тренажери).

Глоба О. П. Вами розроблено рекомендації для вихователів дошкільних закладів з організації корекційних занять щодо застосування Вашого методу у роботі?

Бочков П. М. Дякую за запитання. Так, нами були розроблені відповідні методичні рекомендації з переліком корекційних вправ для покращення функції рівноваги у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Шевцов А. Г. У мене до Вас запитання: де у Вас відображена педагогічна діагностика?

Бочков П. М. Дякую за запитання. Так, звісно, головним чином ми використовували авторські тести Єфименка М. М., описані в його книзі «Педагогічна діагностика фізичного розвитку та здоров'я дітей у нормі та з патологією» (2015). Зокрема нами застосовувались тести на дослідження стану статичної рівноваги («Журавлик-1», «Журавлик-2»), стато-динамічної рівноваги («Нумо, розвернись!») та динамічної рівноваги («По стежинці, по доріжці» та «Сліпа ходьба»).

Шевцов А. Г. Які способи перевірки ваших результатів в констатувальному та формувальному експерименті? Де там саме методи педагогічної діагностики?

Бочков П. М. Дякую за запитання. Щодо фізичного розвитку дітей у попередній відповіді було перелічено ті авторські *педагогічні тести* з

методики *ігрового тестування* фізичного розвитку дітей, які ми використовували у констатувальному та формувальному експериментах.

Якщо говорити про додаткові дослідження впливу покращення функції рівноваги у дошкільників (і в цілому – фізичного розвитку дітей з експериментальних груп) на їхній психічний стан, то нами використовувались *відкриті та приховані педагогічні спостереження* за дітьми за чотирма критеріями та п'ятью показниками психічного стану, які наводились вище.

Шевцов А. Г. Ви читали паспорт спеціальності «Корекційна педагогіка»? Ви можете сказати до якого з цих пунктів відноситься Ваше дослідження?

Бочков П. М. Дякую за запитання. Із даним документом я ознайомився за день до цієї зустрічі.

Заплатинська А. Б.: Чи будуть ще запитання до здобувача? Немає? Дякую Бочкову П. М. за відповіді. Запрошую до виступу наукового керівника, доктора педагогічних наук Мога М. Д.

3. ВИСТУПИЛИ.

Науковий керівник Мога М. Д. Павло Миколайович Бочков в 2006 році закінчив Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, після чого працював у дошкільному закладі № 29 «Казка». Потім з 2010 року він продовжив трудову діяльність у спеціальному санаторному дошкільному закладі "Ясла-садок" № 248 м. Одеси компенсуючого типу для дітей із фізичними вадами. З 2016 року він стає здобувачем кафедри педагогіки Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, а з 2018 року – аспірантом кафедри ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Хочеться особливо відмітити, що П. М. Бочков до вступу в аспірантуру протягом 10 років набував практичного досвіду роботи з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату, досяг гарних результатів в покращенні їхнього психофізичного розвитку, користується повагою серед колег і батьків хворих дітей.

Практична значимість дослідження полягає в розробці інноваційної методики розвитку та корекції функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату, яку практичні працівники закладів дошкільної освіти можуть взяти на озброєння в роботі з різними категоріями дітей.

Додаткова значимість отриманих результатів полягає в тому, що завдяки констатувальному педагогічному експерименту було доведено безперечний позитивний вплив покращення функції рівноваги на психічний стан зазначеного контингенту дітей: їхню загальну рухову активність, ступінь

залучення дітей у сумісну групову рухово-ігрову діяльність з однолітками; кількість продуктивних комунікацій з однолітками, а також домінуючий емоційний стан дітей протягом дня.

Спираючись на такі основні здобутки, є всі підстави стверджувати, що виконана дисертація є вагомим внеском в теорію та методіку адаптивного фізичного виховання дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату.

Розроблена інноваційна методика розвитку та корекції функції рівноваги може використовуватись не тільки в спеціальних закладах (спеціальних закладах дошкільної освіти, центрах реабілітації, лікарнях, санаторіях тощо), а й у дитячих садочках комбінованого типу та дошкільних закладах з інклюзивною формою навчання.

Напрацьовані теоретико-методичні матеріали можна успішно застосувати в навчальному процесі на відповідних факультетах закладів вищої освіти, зокрема, навчальних дисциплін «Теорія та методика адаптивного фізичного виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату», «Методика викладання адаптивного фізичного виховання в спеціальних закладах дошкільної освіти», при розробці навчальних курсів «Традиційні та інноваційні підходи в системі фізичного виховання та оздоровлення дітей з особливими освітніми потребами», «Профілактика і корекція порушень опорно-рухового апарату у дітей дошкільного віку», «Інклюзивне фізичне виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку».

Висновки дисертації цілком відбивають отримані результати дослідження. Параметри актуальності, новизни, методології тощо, окреслені у вступі, є витриманими, що є свідченням обґрунтованості загальної концепції дисертаційної праці. Має місце безперечна відповідність результатів роботи спеціальності 016 «Спеціальна освіта».

Дисертація Бочкова Павла Миколайовича «Корекція функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання» є завершеною науковою працею, що відповідає вимогам п.9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня вищої освіти доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167» і може бути рекомендована до захисту.

Заплатинська А. Б.: Дякую науковому керівнику. Продовжуємо обговорення. На фаховому семінарі присутні зовнішні рецензенти, затверджені Вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова. Запрошую до виступу д. пед.н., професора Супруна М. О.

ВИСНОВОК

рецензентів доктора педагогічних наук, професора Супруна М. О., кандидата педагогічних наук Путрова С. Ю. про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Бочкова П. М. на тему «Корекція функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання», призначених рішенням засідання вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова (від 26.11.2020, протокол № 8) для проведення попередньої експертизи дисертації, поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта»

Актуальність рецензованої дисертаційної роботи П. М. Бочкова «Корекція функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання» не викликає сумніву, оскільки дошкільники з порушенням опорно-рухового апарату постійно потребують до себе особливої уваги з боку фахівців з корекційної педагогіки. Дошкільний вік дітей є вельми продуктивним для того, щоб здійснювати необхідні корекційні впливи – пластичність та компенсаторні можливості центральної нервової системи в цьому віці здатні на вельми потужні позитивні зміни у психофізичному розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Однією із найпоширеніших проблем в діяльності опорно-рухового апарату сучасних дітей є порушення рухово-координаційного комплексу якостей, одним із провідних компонентів якого є функція рівноваги. Рівновагу, або спроможність дитини утримувати стійку позу тіла в ортоградному положенні можна вважати ключовою як з позиції філогенетичного розвитку людини-представника *homo sapiens*, так і з позиції раннього онтогенезу кожної конкретної дитини, яка приблизно в рік починає самостійно пересуватися на двох ногах і опановувати довкілля, стимулюючи тим самим психічний розвиток і покращуючи загальну адаптацію до навколишнього середовища.

Також цілковито зрозуміло, що покращення моторної сфери дитини, її фізичного розвитку позитивним чином віддзеркалиться на її психічному розвитку, емоційному стані, поведінці.

Наукова новизна роботи вельми переконлива, що в значному ступені збагатить українську теорію і практику корекційної педагогіки. Вона полягає в тому, що *вперше*:

– обґрунтовано науково-педагогічні основи та інноваційну методiku корекції функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання;

– сформульовано авторські методи розвитку і корекції стану функції рівноваги зазначеного контингенту дітей;

– побудовано робочу модель розвитку і корекції функції рівноваги у дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання;

– розроблено комплексну методику діагностування стану функції рівноваги у дошкільників на основі поєднання можливостей медичних проб Ромберга, авторських тестів М. М. Єфименка та комп'ютерного дослідження за допомогою стабілометрії (стабілометричної платформи «Стабілан-01»);

– виявлено і охарактеризовано особливості функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату у порівнянні зі здоровими однолітками;

удосконалено алгоритм методики корекції функції рівноваги у дітей зазначеного контингенту на основі виявлення домінантного порушення в координації основних каналів постуральної системи апломбу (вестибулярного, зорового, пропріоцептивного, окуломоторного та подарного);

набули подальшого розвитку комплекс традиційних методів, прийомів, форм та педагогічних умов для корекції функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату, що значно підвищує кінцевий цільовий результат.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблена та втілюється в практику дошкільної освіти авторська методика розвитку і корекції функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату, яка може використовуватись в різних закладах дошкільної освіти. Розроблена інноваційна комплексна методика педагогічного діагностування особливостей стану функції рівноваги у дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату. Запропоновано оригінальні комплекси коригуючих фізичних вправ для кожного з п'яти каналів постуральної системи апломбу.

Методичні нароби дослідження можна використовувати на педагогічних нарадах в закладах дошкільної освіти, на нарадах співробітників у лікарнях, санаторіях, реабілітаційних центрах, на батьківських зборах та консультаціях, присвячених підвищенню ефективності фізичного розвитку та рухової реабілітації вказаного контингенту дошкільників.

Отримані теоретичні і практичні напрацювання можна застосовувати в навчальному процесі відповідних середніх спеціальних та вищих педагогічних закладів.

Дисертація Бочкова П. М. представлена у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці, що характеризується єдністю змісту, яка виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та експериментальні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для корекційної педагогіки

та підтверджуються необхідними документами, а також свідчать про особистий внесок здобувача в науку. Таким чином, дисертація Бочкова П. М. відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р., № 167.

Основний зміст дисертації достатньо повно викладено в 13 публікаціях, з яких: 4 – статті у вітчизняних наукових фахових виданнях, 2 – в наукових періодичних виданнях інших держав, з напрямку якого підготовлено дисертацію; 5 – в матеріалах наукових конференцій; 2 – у навчально-методичних виданнях. Особистий внесок здобувача в статтях, написаних у співавторстві, полягає у обґрунтуванні особливостей проведення стандартної стабілометрії саме у дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату, а також ряду принципів формування постуральних механізмів у зазначеного контингенту дітей.

Результати дослідження неодноразово заслуховувалися та обговорювалися спеціалістами з фізичної культури та корекційного фізичного виховання дітей з особливими психофізичними вадами, на наукових конференціях та семінарах різних рівнів.

Дисертаційна робота **Павла Миколайовича Бочкова** на тему: «Корекція функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання» виконана на достатньому науковому рівні й повністю відповідає вимогам, а її автор – **Павло Миколайович Бочков** заслуговує на присвоєння ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта».

Шевцов А. Г.: Робота заслуговує уваги і, дійсно, я підтримую думку про те, що Павло Миколайович зробив гарну роботу. А ось на цьому позитив закінчується, бо ця робота не по спеціальності «Спеціальна освіта». Недарма я розіслав всім паспорт спеціальності.

Взагалі ми сьогодні маємо для захисту три спеціальності: корекційна педагогіка (13.00.03) або (016 спеціальна освіта); методи фізичного виховання (13.00.02); фізична реабілітація (24.00.03) – зараз вона буде називатись «фізична терапія (ерготерапія)». Тому предметом корекційної педагогіки є особистість, її діяльність, поведінка. Дана робота вимірює емоційний стан, когнітивні порушення, все, що пов'язано з психікою людини та її особистістю. Це саме через такий підхід треба писати роботу з дітьми з порушеннями функції рівноваги. Я це написав в своїй монографії «Діти з освітніми потребами». Робота хороша, але її можна віднести до спеціальності 24.00.03 (фізична реабілітація), або до 13.00.02 (методи фізичного виховання).

Справа в тому, що аспірант пройшов навчання по нашій спеціальності, тому він має представити роботу по корекційній педагогіці. Зауваження рецензентів не вплинуть на це питання, тому що робота написана по іншій спеціальності. Ми не можемо поступатися науковим принципам і випускати цю роботу по 016 в такому виді, як вона є. На цей час робота не відповідає паспорту спеціальності, вона не може бути рекомендована. І далі ви, шановні експерти, будете нести відповідальність. Робота дуже кардинально не підходить для того, щоб ми її рекомендували. Рішення ми маємо прийняти сьогодні, ми можемо не рекомендувати до захисту, тоді здобувач переробляє роботу. У нас свої правила в корекційній педагогіці, і я мушу їх дотримуватись. Роботу треба переписати, експеримент педагогічний додати з педагогічною діагностикою, висновками. Потім здобувач може подати роботу на захист. Цю роботу треба доопрацьовувати мінімум півроку. Тут можлива тільки переподача до захисту. Я пропоную, що ми відправляємо роботу на доопрацювання, пропоную не рекомендувати роботу в такому стані як вона є. Буде нова робота, будемо її розглядати, робити експертизу, обговорювати.

Афузова Г. В.: Роботу треба доопрацювати з урахуванням зазначених зауважень, щоб вона відповідала спеціальності 016 «Спеціальна освіта».

Глоба О. П.: Я уважно прочитав Вашу (Шевцова А.Г.) монографію і писав свою про те, що **фізичне виховання – це частина загального виховання, частина педагогіки**. Шановні колеги, я, як фахівець з фізичної реабілітації, хочу сказати, що знаю декілька засобів корекції розумової діяльності, емоційного стану, психічної сфери засобами саме фізичного виховання, особливо, коли мова йдеться про дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Але може мені не дуже відомо, як завдяки психічній чи іншій сфері ми можемо впливати на стан опорно-рухового апарату?! Наскільки мені відомо, опорно-руховий апарат можна корегувати тільки засобами фізичної культури - в основному, вони всім відомі: це рухи і саме рухи ми сьогодні захищаємо як частину методів корекційного фізичного виховання! На сьогоднішній день існують два визначення: «адаптивне фізичне виховання» і «корекційне фізичне виховання» як частини комплексного виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, з особливими освітніми потребами. Якщо ми говоримо про організацію навчального процесу то якби це була чиста фізкультура, то її можна винести за рамки, але вона у нас саме в навчальному процесі (фізична культура чи адаптивна).

Я читаю пункт перший паспорту спеціальності «корекційна педагогіка» про напрями досліджень – **сучасні технології корекційного навчання та виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку**. Чи відповідає дана робота першому пункту напрямів дослідження з корекційного виховання?

Так, відповідає, бо ми розглядаємо в цій роботі саме методи корекційного виховання, за допомогою яких ми впливаємо на фізичний розвиток дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату. Нажаль, це не дуже показано, як саме, – тут треба доопрацювати і обов'язково показати в таблицях, графіках, схемах. Якби мені це було потрібно, я б це зробив за два тижні! Ми ж з вами працюємо з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату. Робота хоч і має деякі помилки, я буду підтримувати її. І не тільки тому, що мені хочеться зробити подарунок своїм колегам, а тому, що дійсно здобувачем багато чого зроблено саме з приводу корекційного фізичного виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. І ще, я хочу запитати всіх вас: навіщо нам просто так віддавати таку актуальну, емну і перспективну наукову проблематику **саме нашої кафедри**, як корекція фізичного розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, іншим структурам нашого університету?!

Єфименко М. М. Шановні колеги, вітаю вас ще раз і дякую за те, що ви сьогодні приймаєте участь у обговоренні виконаної дисертаційної роботи талановитої і працюючої молодшої людини, нашого колеги Бочкова Павла Миколайовича, який кожного дня протягом 15 років практично займається з дітьми, що мають порушення опорно-рухового апарату, і ставить їх на ноги засобами корекційно спрямованого фізичного виховання.

Справа в тому, що всім відомо, що дошкільна педагогіка складається з п'яти основних освітніх напрямів: соціально-комунікативний; мовленнєвий; пізнавальний; художньо-естетичний; **фізичний розвиток**. У Базовому компоненті дошкільної освіти України виділено сім інваріативних складових. Перша з них – 3.1, освітня лінія «**Особистість дитини**». Вельми символічно, що в змісті освіти вона починається саме з розділу «Здоров'я та **фізичний розвиток**», що на пряму підкреслює значимість фізичного розвитку (фізичного виховання) в загальному вихованні особистості дитини!

Як бачимо, фізичний розвиток є повноцінною складовою педагогіки, педагогічної науки, педагогічного процесу. Більш того, саме фізичний розвиток дітей раннього та дошкільного віку можна вважати пріоритетним, головним, найважливішим у перші роки життя дитини, бо саме від стану моторної сфери, від стану фізичного розвитку та рухових можливостей дітей у значному ступені залежить подальший психічний розвиток дитини, реалізація нею усіх вищих психічних функцій. Цей феномен ще в середині минулого сторіччя ученик І. П. Павлова М. Р. Могендович з колегами назвав «**приматом моторики**», підкресливши цим першочерговість розвитку моторики дитини по відношенню до розвитку інших функціональних систем організму.

Вже тільки виходячи з цих міркувань роботу Бочкова П. М. можна віднести до педагогічної роботи. А оскільки в назві роботи є словосполучення «...**Корекція функції рівноваги**...», тобто корекція загального фізичного розвитку дітей через покращення функції рівноваги як фізичної якості, то в роботі представлено **корекційний напрям** педагогічної діяльності, тобто **корекційна педагогіка**, що відповідає шифру спеціальності 13.00.03 «Корекційна педагогіка» або 016 «Спеціальна освіта».

Тепер зупинимось на об'єкті дослідження – бо саме він є одним із показників відповідності роботи вищезгаданій спеціальності. Предметом дослідження Бочкова П. М. є **адаптивне фізичне виховання** дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарата. Адаптивне фізичне виховання завжди відносилось до педагогічної сфери. Тепер розглянемо предмет дослідження – «Інноваційна методика розвитку та корекції функції рівноваги у дітей дошкільного віку засобами адаптивного фізичного виховання». Поняття «методика розвитку та корекції» відноситься до педагогіки. Залишилося з'ясувати, якими засобами будуть вирішуватись поставлені в роботі завдання – «**засобами адаптивного фізичного виховання**», що, безумовно, відноситься до педагогічної сфери діяльності. Якщо б ми вирішували свої завдання за допомогою скальпеля – то мову можна було б вести про хірургію; якщо ми вирішували б свої проблеми засобами цілющої багнюки або мінеральної води – то йшлося б про бальнеологію. Якщо б ми пропонували медикаментозне лікування дітей – це б відносилось до сфери терапії (медикаментозної терапії). Але в роботі Бочкова П. М. передбачено використовувати тільки засоби адаптивного фізичного виховання – в цьому випадку стовідсотково мову треба вести про корекційну педагогіку або спеціальну освіту!

Так, звісно, робота потребує необхідного доопрацювання в робочому порядку, виходячи з зауважень та побажань шановних рецензентів і тих порад, які лунали від співробітників кафедри. Але я дуже сподіваюсь, шановні колеги, що ви прислухаєтесь до свого серця і при голосуванні підтримаєте дуже цікаву і корисну дисертаційну роботу Павла Миколайовича Бочкова. Бо серед представників одеської наукової школи усі мають науковий ступінь – 13.00.03 – Корекційна педагогіка! Дякую за увагу.

Заплатинська А. Б. Хочемо відзначити Вашу наукову сміливість, що об'єднала в роботі фізичний та психолого-педагогічні аспекти. Приємне враження складає апробація, висвітлення результатів у наукових статтях та виступах на конференціях. Методичні нароби дослідження можна використовувати на педагогічних нарадах в закладах дошкільної освіти, на нарадах співробітників у лікарнях, санаторіях, реабілітаційних центрах, на батьківських зборах та консультаціях, присвячених підвищенню ефективності

фізичного розвитку та рухової реабілітації вказаного контингенту дошкільників.

Також, хочу відзначити слухність зауважень і пропозицій фахівців кафедри та офіційних рецензентів, що надавались з метою підсилення викладу дисертаційного матеріалу, та врахувати їх у подальшій роботі.

Робота заслуговує на позитивну оцінку та може бути рекомендована до розгляду на предмет захисту на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Головуюча у фаховому семінарі **Заплатинська А. Б.** підсумувала, що виступи зовнішніх рецензентів щодо дисертаційного дослідження Бочкова П. М., та його відповідності «Порядку проведення експерименту з присудженням ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 були позитивними в оцінці.

Наукову доповідь Бочкова П. М., у якій висвітлено основні наукові результати дисертаційної роботи, взяти до уваги. Дисертацію Бочкова П. М. вважати самостійною, єдиною за змістом науковою роботою, а необхідна кількість опублікованих у фахових наукових виданнях праць (6) достатньо повно відображають зміст дисертації та є апробованими під час виступів на конференціях.

Уважати, що дисертація Бочкова П. М. є завершеним самостійним дослідженням, котре відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України №167 від 06.03.2019 р. «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» і може бути подане до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Опубліковані у 6 наукових фахових виданнях праці достатньо повно відображають основний зміст дисертації: 4 статті – у фахових виданнях України, 2 статті – у зарубіжних наукових виданнях:

1. Бочков П. Н. Модель формування постуральних механізмів у дітей с порушеннями опорно-двигательного апарату средствами коррекционного физического воспитания. *Наукові записки*. Харків, 2019. Випуск 44 . С. 24-33.

2. Бочков П. Н. Постурологія у фізичній реабілітації осіб з порушеннями опорно-рухового апарату. *Науковий вісник*. Одеса, 2018. Випуск 1 . С. 12-16.

3. Бочков П. Н. Основные средства формирования и коррекции постуральных механизмов у дошкольников с нарушениями опорно-двигательного апаратата. *Наукові записки*. Бердянськ, 2019. Випуск 1 . С. 134-146.

4. Ефименко Н. Н. Бочков П. Н. Стабилометрия и педагогическая диагностика состояния равновесия у дошкольников с нарушениями опорно-двигательного аппарата. *Научный часопис*. Київ, 2018. Випуск 36 . С. 33-42.

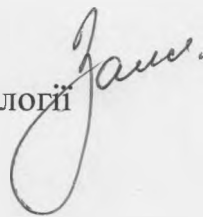
5. Мога Н. Д., Бочков П. Н. Принципы формирования постуральных механизмов у детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата. *Весці БДПУ (Серія 1)*. Минск, 2018. № 4. С. 3-10.

6. Bochkov P. N., Moga N. D. Correctional strategy and tactics of equilibrium disorders overcoming of preschoolers. *Eureka: Health Sciences*. Tallinn, 2020. Number 5. P. 64-71.

Виходячи з наведеного вище, кафедра ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова на підставі відкритого голосування 6-ти осіб (за – 4, проти – 2, утримались – 0) затверджує цей висновок і рекомендує дисертацію Бочкова П. М. на тему: «Корекція функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання» (науковий керівник – доктор педагогічних наук Мога М. Д.), подану на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта», до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

4. УХВАЛИЛИ: Дисертаційне дослідження Бочкова П. М. на тему: «Корекція функції рівноваги у дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату засобами адаптивного фізичного виховання» є самостійною і завершеною роботою, яка оформлена згідно з вимогами МОН України за наказом № 40 від 12.01.2017 р. За рівнями наукової новизни і практичного значення вона може бути рекомендована до розгляду в спеціалізованій вченій раді для присудження наукового ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта».

Головуюча на засіданні фахового семінару,
завідувач кафедри ортопедагогіки, ортопсихології
та реабілітології, к. пед. наук, доцент

Заплатинська А.Б.

Секретар кафедри ортопедагогіки,
ортопсихології та реабілітології
к. пед. наук, ст. викладач

Родненко М. Є